

13.Учитель Ю.Г. SWOT-анализ и синтез – основа формирования стратегии организации / Ю.Г. Учитель, М.Ю. Учитель. – М.: КД "ЛИБРОКОМ", 2010. – 328 с.

14.Фісуненко П.А. Організаційно-економічний механізм моніторингу ефективності використання фінансових ресурсів будівельного підприємства: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.07.03 – Економіка будівництва / П.А. Фісуненко. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 21 с.

15.Флейшман Б.С. Основы системологии / Б.С. Флейшман. – М.: Радио и связь, 1982. – 368 с.

16.Эшуорт Г., Джеймс П. Менеджмент, основанный на ценности (Value-based management): Как обеспечить ценность для акционеров: Пер. с англ. – М.: ИНФРА - М, 2006. – 190 с.

Получено 25.04.2012

УДК 65.053

В.О.КОСТЮК, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Розглядається методика розрахунку впливу найважливіших чинників на зміну чистого прибутку підприємства.

Рассматривается методика расчета влияния важнейших факторов на изменение чистой прибыли предприятия.

Technique of calculating influence of the most significant factors on change of the enterprise net profit has been considered.

Ключові слова: чистий прибуток, модель, аналіз, факторний аналіз, рентабельність, активи, індексний метод.

Сучасні умови господарювання формують високі вимоги до оцінки фінансово-економічної діяльності суб'єктів ринку. Особлива увага при цьому приділяється підприємству як первинній і провідній ланці економіки держави, оскільки саме тут створюються конкретні економічні блага, які стають першоосновою національного багатства. Виробничо-господарська діяльність підприємства характеризується системою різноманітних техніко-економічних показників. Ці показники є взаємозалежними між собою відповідними розрахунковими формулами, виразами і рівняннями.

Одним із найважливіших економічних показників, що характеризує кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства є чистий прибуток. На зміну цього показника впливають численні техніко-експлуатаційні й економічні чинники.

У зв'язку з цим актуальне значення має факторний аналіз даного показника, тобто вивчення і вимір впливу окремих чинників на його зміну. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що теоретико-

методологічним питанням факторного аналізу показникам прибутку присвячено чимало робіт [1-3]. Однак, незважаючи на активні дослідження в цьому напрямку, ця проблема потребує постійної уваги як зі сторони науковців, так і з боку практиків.

Метою даної статті є дослідження та узагальнення методики факторного аналізу показника чистого прибутку підприємства на основі використання індексної модифікації методу ланцюгових підстановок.

Зміну будь-якого фінансово-економічного показника (у тому числі чистого прибутку) можна відобразити у вигляді математичної моделі. Математичну модель, як правило, представляють синтетичним показником (функцією) і чинниками (аргументами), які здійснюють вплив на цей показник.

Залежно від завдань аналізу і наявності економіко-статистичної інформації можна вивчати вплив на зміну чистого прибутку підприємства різної кількості факторів (двох, трьох та ін.). Слід зазначити, що величина чистого прибутку залежить перш за все від наявності активів підприємства і їх ефективного використання. Структурно-логічну модель цього показника в найбільш узагальнюючому вигляді, що відображає його взаємозв'язок з чинниками, які впливають на його зміну, зображено на рис.1.

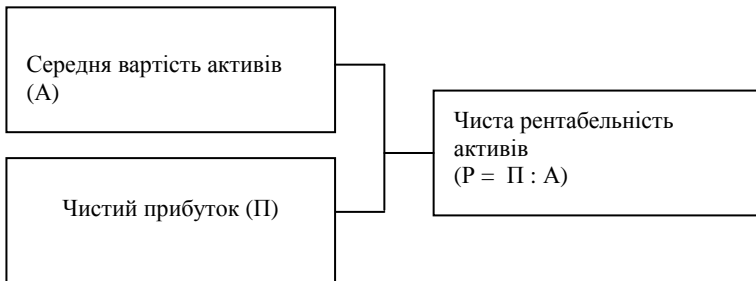

Рис. 1 – Структурно-логічна модель двохфакторного аналізу чистого прибутку

Виходячи з наведеної схеми взаємозв'язку (рис.1), величину чистого прибутку можна представити у вигляді факторної моделі

$$\Pi = A \times P.$$

Абсолютний вплив зазначених чинників „А” і „Р” на зміну аналізованого показника чистого прибутку „ΔΠ” пропонується здійснювати за наступними формулами:

вплив чинника „А”

$$\Delta \Pi_A = \Pi_0 \times (I_A - 1);$$

вплив чинника „Р”

$$\Delta\P_P = \Pi_0 \times I_A \times (I_P - 1),$$

де $\Delta\P_A$, $\Delta\P_P$ – вплив відповідно чинників „А” і „Р” на зміну досліджуваного показника чистого прибутку; Π_0 – величина чистого прибутку в базисному періоді; I_A , I_P – індекси факторних показників відповідно „А” і „Р”.

Для перевірки отриманих результатів використовують рівняння:

$$\Delta\P = \Pi_1 - \Pi_0;$$

$$\Delta\P = \Delta\P_A + \Delta\P_P.$$

де Π_1 – абсолютна величина чистого прибутку у звітному періоді.

При більш детальному аналізі чистого прибутку можна прорахувати вплив і інших чинників на загальну зміну цього показника. З цією метою рекомендується розширити двохфакторну модель аналізованого показника шляхом розкладання комплексного чинника „чиста рентабельність активів” на наступні субфактори: коефіцієнт оборотності активів (К) і чиста рентабельність продажу (β). У цьому випадку структурно-логічна модель факторного аналізу матиме вигляд, наведений на рис.2.

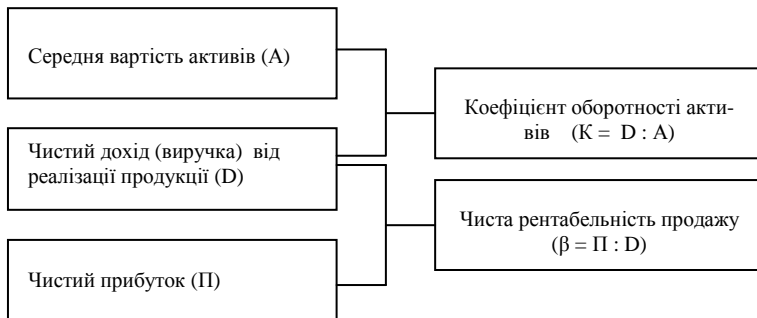

Рис.2 – Структурно-логічна модель трьохфакторного аналізу чистого прибутку

З наведеної блок-схеми (рис.2) випливає наступна математична модель чистого прибутку:

$$\Pi = A K \beta.$$

Абсолютну величину впливу перелічених чинників „А”, „К” і „β” на зміну чистого прибутку ($\Delta\P$) пропонується обчислювати за формулами:

$$\Delta\P_A = \Pi_0 \times (I_A - 1);$$

$$\Delta\P_K = \Pi_0 \times I_A \times (I_K - 1);$$

$$\Delta\P_\beta = \Pi_0 \times I_A \times I_K \times (I_\beta - 1),$$

де $\Delta\P_K$, $\Delta\P_\beta$ – вплив чинників „K” і „ β ” на зміну аналізованого показника; I_K , I_β – індекси чинників „K” і „ β ”.

Сумарний абсолютний вплив усіх чинників повинен дорівнювати загальній величині зміни чистого прибутку за досліджуваний період:

$$\Delta\P = \Delta\P_A + \Delta\P_K + \Delta\P_\beta .$$

Якщо складний фактор „чиста рентабельність продажу” (β) розкласти на більш прості чинники: „валову рентабельність продажу” (d) і „долю чистого прибутку у загальній величині валового прибутку” (e), тоді отримаємо таку схематичну чотирьохфакторну модель аналізованого показника чистого прибутку (рис.3).

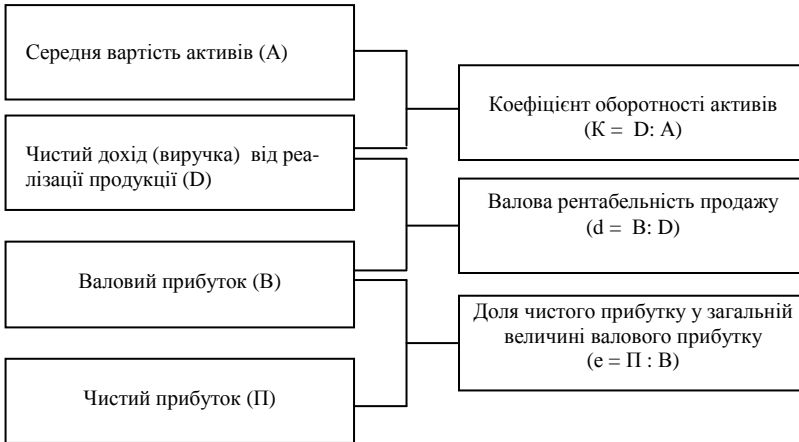

Рис. 3 – Структурно-логічна схема чотирьохфакторного аналізу чистого прибутку

Виходячи з цієї схеми (рис.3), вихідна розрахункова формула для факторного аналізу показника чистого прибутку матиме вигляд:

$$\Pi = A K d e .$$

У цьому випадку розрахунок абсолютного впливу зазначених вище чинників „A”, „K”, „d” і „e” на зміну величини чистого прибутку пропонується здійснювати за такими формулами:

$$\Delta\P_A = \Pi_0 \times (I_A - 1) ;$$

$$\Delta\P_K = \Pi_0 \times I_A \times (I_K - 1) ;$$

$$\Delta\P_d = \Pi_0 \times I_A \times I_K \times (I_d - 1) ;$$

$$\Delta\P_e = \Pi_0 \times I_A \times I_K \times I_d \times (I_e - 1) ,$$

де $\Delta\P_d$, $\Delta\P_e$ – вплив чинників „d” і „e” на загальну величину чистого прибутку; I_d , I_e – індекси чинників „d” і „e”.

При подальшому аналізі чистого прибутку можна зазначений ви-

ще чинник „доля чистого прибутку в загальній величині валового прибутку” (е) розкласти на два наступні субфактори: питома вага операційного прибутку в загальній величині валового прибутку (t) і доля чистого прибутку в загальній величині операційного прибутку (f). В цьому випадку зв'язок між аналізованим показником чистого прибутку і чинниками, які впливають на його зміну, можна відобразити у вигляді структурно-логічної моделі, наведеної на рис.4.

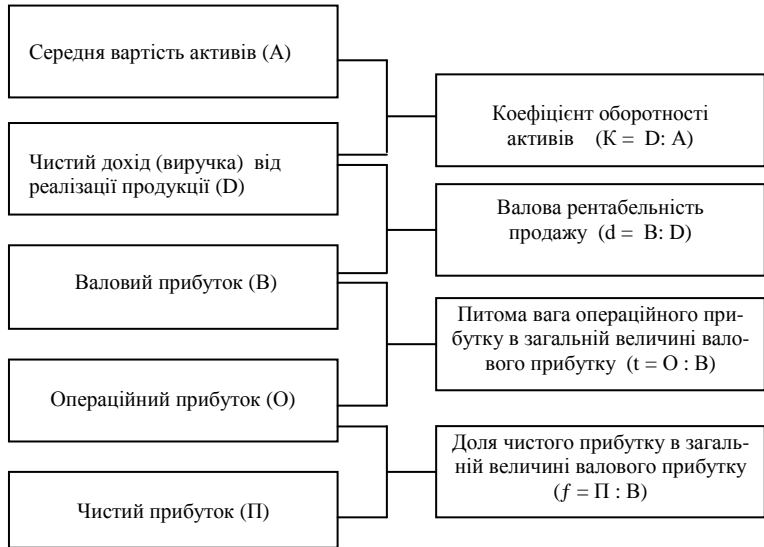

Рис. 4 – Структурно-логічна схема п'ятифакторного аналізу прибутку

З наведеної блок-схеми (рис.4) випливає така мультиплікативна математична модель аналізованого показника чистого прибутку:

$$\Pi = A K d t f.$$

Застосовуючи до цієї формули індексну модифікацію методу ланцюгових підстановок, роздільний вплив зазначених вище чинників на зміну чистого прибутку рекомендується розраховувати за формулами:

$$\Delta \Pi_A = \Pi_0 \times (I_A - 1) ;$$

$$\Delta \Pi_K = \Pi_0 \times I_A \times (I_K - 1) ;$$

$$\Delta \Pi_d = \Pi_0 \times I_A \times I_K \times (I_d - 1) ;$$

$$\Delta \Pi_t = \Pi_0 \times I_A \times I_K \times I_d \times (I_t - 1) ;$$

$$\Delta \Pi_f = \Pi_0 \times I_A \times I_K \times I_d \times I_t \times (I_f - 1) ,$$

де $\Delta \Pi_t$, $\Delta \Pi_f$ – відповідно величина впливу чинників „t” і „f” на загальну зміну чистого прибутку за аналізований період; I_t , I_f – відповідні

індекси чинників „t” і „f”.

Запропонована вище методика факторного аналізу чистого прибутку дає можливість визначити вплив окремих чинників на загальну зміну аналізованого показника чистого прибутку, підвищити рівень економіко-аналітичної роботи підприємства, а також покращити якість адміністративно-управлінської діяльності.

1.Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: теорія і практика. – Львів: Магнолія-2006, 2007. – 440 с.

2.Костирко Р.О. Фінансовий аналіз. – Харків: Фактор, 2007. – 784 с.

3.Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. – К.: Знання, 2004. – 654 с.

Отримано 24.04.2012

УДК 657.474

В.Ю.СВІТЛИЧНА, канд. екон. наук, О.О.ШЕХОВЦОВА

Харківська національна академія міського господарства

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ, РОЗПОДІЛУ І ОБЛІКУ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджуються питання сутності загальновиробничих витрат, порядку їх розподілу. Вивчаються основні аспекти складових елементів та порядку формування загально-виробничих витрат в практиці вітчизняних кондитерських підприємств. Пропонуються основні напрямки подолання існуючих протиріч обліку і формування загальновиробничих витрат підприємств.

Исследуются вопросы сущности общепроизводственных затрат, порядка их распределения. Изучаются основные аспекты составных элементов и порядка формирования общепроизводственных затрат в практике отечественных кондитерских предприятий. Предлагаются основные направления преодоления существующих противоречий учета и формирования общепроизводственных затрат предприятий.

Issues of general production expenses essence and their distribution order have been treated. Basic aspects of components and forming order of general production expenses in the practice of the domestic pastry enterprises have been elucidated. Basic directions of overcoming existing controversies of accounting and forming general production costs of enterprises have been advanced.

Ключові слова: витрати, загальновиробничі витрати, підприємства, собівартість, розподілені і нерозподілені загальновиробничі витрати.

У загальній системі показників, що віддзеркалюють ефективність фінансово-економічної діяльності кондитерських підприємств, основне місце належить витратам. Формуючи рівень цін на продукцію та товари, витрати виступають важелем оптимального використання всіх ресурсів підприємства, а організація виробництва якісної продукції з меншими витратами – є одним із шляхів посилення її конкурентоздатності.

Увага численних теоретичних і практичних досліджень приділяє-